

Monika Bereš

MATIČNE KNJIGE KRŠTENIH KATOLIČKE ŽUPE MIHOLJAC KAO IZVOR ZA POVIJEST STANOVNIŠTVA DONJEG MIHOLJCA U 18. STOLJEĆU

Monika Bereš
Fakultet hrvatskih studija
Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb

UDK 929.53(497.543Donji Miholjac)“17”(093)
314.1(497.543Donji Miholjac)“17”(091)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 23.9.2020.
Prihvaćeno: 25.5.2021.
DOI: 10.21857/yrvqtw709

U radu se na temelju podataka iz matičnih knjiga krštenih (1722. – 1736., 1738. – 1753., 1753. – 1771., 1771. – 1823.) katoličke župe Miholjac, u razdoblju od 1722. do 1800. godine, proučava ukupno kretanje krštenja. Na početku rada objašnjava se pojam povijesne demografije i njezin razvoj, ističe se važnost matičnih knjiga kao povijesnodemografskog izvora, te se opisuju matične knjige krštenih župe Miholjac koje se čuvaju u Državnom arhivu u Osijeku, a korištene su kao temeljni izvor za ovaj rad. Za razumijevanje podataka u matičnim knjigama, važno je razumjeti i povijesni kontekst Donjeg Miholjca, okolice i župe Miholjac krajem 17. i tijekom 18. stoljeća. Na temelju obrađenih matičnih knjiga iznose se osnovni kvantitativni podaci vezani za krštenja u župi Miholjac u 18. stoljeću, a potom i podaci o godišnjoj i mjesečnoj raspodjeli krštenja, o razdoblju između rođenja i krštenja te o spolnoj strukturi krštenih. Uz to, razmatraju se blizanci i trojke, njihov udio u ukupnom broju krštenih te nezakonita djeca. Cilj istraživanja je na temelju matičnih knjiga krštenih župe Miholjac pružiti saznanja o kretanju krštenja u župi Miholjac od 1722. do 1800. godine. Na taj se način prikazuju obilježja demografskog kretanja stanovništva župe Miholjac u 18. stoljeću.

Ključne riječi: povijesna demografija, matične knjige, župa Miholjac, stanovništvo, krštenje, 18. stoljeće

Matične knjige krštenih župe Miholjac iz 18. stoljeća

Matične knjige krštenih rimokatoličke župe Miholjac za godine 1722. – 1736., 1738. – 1753., 1753. – 1771. te 1771. – 1823. čuvaju se u Državnom arhivu u Osijeku, a

tvorac matičnih knjiga je župa Miholjac. Za potrebe ovoga rada korišteni su podaci navedenih matičnih knjiga samo do kraja 18. stoljeća.

Upisi u svim matičnim knjigama teku kontinuirano, kronološkim slijedom, iako je on iznimno narušen pokojim naknadnim upisom. Ipak, postoje dvije vremenske praznine u matičnim knjigama krštenih – podaci za krštene nisu uneseni za cijelu 1737. i 1740. godinu, za 1738. godinu uneseni su samo za studeni i prosinac, a od 1741. godine upisi kreću tek od kolovoza.

Upisi u matične knjige bili su uglavnom standardizirani, iako su se razlikovali u nijansama što je ovisilo o osobi koja je unosila podatke. Sve matične knjige pisane su različitim rukopisima, koji su uglavnom čitljivi, a često vrlo lijepi i uredni. Ponegdje su zapisi teže čitljivi zbog razlijevanja tinte, preslikavanja tinte s jedne stranice na drugu ili zbog mrlja, a rijetki su zapisi koji su u potpunosti nečitki. Sve matične knjige pisane su kurzivnom humanistikom, koja je karakteristična za 18. stoljeće.

Matična knjiga krštenih rimokatoličke župe Miholjac 1722. – 1736.,¹ označena kao knjiga 333, malog je formata (pola A4 stranice) i čuva se u tvrdim koricama. Vidljiva su blaga oštećenja korica, jedna stranica knjige je poderana, jedna je ispala iz uveza, dok su između dvije stranice u knjizi naknadno umetnute dvije bilješke. Unatoč navedenim manjim fizičkim oštećenjima, knjiga je očuvana. Zapisi u matičnu knjigu uneseni su opisno na latinskom jeziku.

Matična knjiga krštenih rimokatoličke župe Miholjac 1738. – 1753.,² označena kao knjiga 334, čuva se u tvrdim koricama. Knjiga je očuvana, unatoč pojedinim manjim oštećenjima – prvih par stranica je izrezano i nekoliko je stranica poderano. Zbog izbljeđene tinte i mrlja na nekim stranicama, rukopis je na pojedinim mjestima teže čitljiv. Jedno ime u 1748. godini je nalijepljeno. Između listopada i studenog 1751. godine stranice su odrezane, a od studenog 1751. godine pa do kraja matične knjige, list knjige je drugačiji – tamniji. Upisivanje u matičnu knjigu od 1738. do studenog 1745. godine bilo je opisno, a od tada kreće tablično upisivanje, koje se nastavlja do kraja knjige. Jezik upisa u matičnu knjigu je latinski.

Matična knjiga krštenih rimokatoličke župe Miholjac 1753. – 1771.,³ označena kao knjiga 335, ima tvrde korice i očuvana je unatoč lakšim oštećenjima – na rubovima korica nedostaju donji desni vrhovi s prednje i zadnje stranice, korice se listaju, a jedna stranica je pokidana. Zapisi u matičnu knjigu uneseni su tablično na latinskom jeziku.

Matična knjiga krštenih rimokatoličke župe Miholjac 1771. – 1823.,⁴ označena kao knjiga 336, ima tvrde i debele korice te je velikog formata. Na knjizi su vidljiva

¹ Državni arhiv u Osijeku, *Zbirka matičnih knjiga*, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

² Državni arhiv u Osijeku, *Zbirka matičnih knjiga*, Donji Miholjac, 1738. – 1753., knjiga 334, signatura 236, svezak I.

³ Državni arhiv u Osijeku, *Zbirka matičnih knjiga*, Donji Miholjac, 1753. – 1771., knjiga 335, signatura 237, svezak II.

⁴ Državni arhiv u Osijeku, *Zbirka matičnih knjiga*, Donji Miholjac, 1771. – 1823., knjiga 335, signatura 238, svezak III.

oštećenja – pred kraj knjige oštećeni su rubovi stranica, a na par stranica su vidljive rupice. Ponegdje se u tekstu nalaze mrlje od tinte, ponegdje se ona razmazala i izbljedita, a ponegdje se preslikava. Unatoč tome, knjiga je dosta očuvana. Zapisi u matičnu knjigu uneseni su tablično na latinskom jeziku.

Matične knjige krštenih 1722. – 1736., 1738. – 1753., 1753. – 1771., 1771. – 1823. sadržavaju 14 621 upis krštenja. U matičnim knjigama krštenih elementi koji su bili redovito upisivani (osim u slučajevima propusta) su: ime svećenika koji dodjeljuje sakrament, godina, mjesec i dan krštenja, ime i prezime krštenika, mjesto podrijetla krštenika, ime majke i oca krštenika, ime i prezime kuma/kume i mjesto podrijetla kuma/kume, bilješka ako se radi o blizancima ili trojkama (ako su u pitanju trojke uvijek se navodio treći kum/kuma te mjesto podrijetla trećeg kuma/kume). Svećenici su redovito bilježili i slučajeve ukoliko su oba ili jedan od roditelja bili Romi (*Zingarus*) te nezakonitost krštenika (*spurius, spuria, illegitimus, illegitima*). Često se bilježilo i bračni status kume te ime supruga, ukoliko je bila udana, ili ime oca, ako nije bila udana. Neredovito su upisivani podaci o datumu (danu, mjesecu i godini) rođenja, o majci krštenika (gotovo nikada se ne bilježi majčino djevojačko prezime), zanimanje oca krštenika te zakonitost krštenika (*legitimus, legitima*).⁵

Jedno od karakterističnih obilježja zapisa u navedenim matičnim knjigama krštenih je korištenje skraćivanja. Najčešće korištene skraćenice su *o's' = omnes*, *& = et*, *e' = est*, *ux' = uxor*, *D'nus = Dominus*, *D'na = Domina*, *D'nalis = Dominalis*. Skraćenicom su ponekad upisivani i mjeseci krštenja, primjerice *7bris = Septembris*, *8bris = Octobris*, *9bris = Novembris*. Osim toga, župnici su koristili i skraćenicu *idem* (lat. isti), kad god bi u neprekinutom nizu neposredno jedan iza drugog slijedili isti podaci. Skraćenica se nije odnosila na navođenje osobnih imena u matičnim knjigama krštenih.

Donji Miholjac i okolica krajem 17. i početkom 18. stoljeća

Okolica Donjeg Miholjca jedna je od manjih geografskih regija donje Podravine. Naselja toga kraja raspoređena su u dva pojasa – jedan pojas čine mjesta koja se nižu uzduž glavne podravske ceste od Slatine prema Valpovu, dok ostala naselja leže južnije, oko rijeke Karašice.⁶ Miholjački kraj prostorno nije velik, obuhvaća donju Podravinu od Moslavine na zapadu do Čamagajevaca i Črnkovaca na istoku. Sjevernu granicu kraja čini rijeka Drava, a južnu vododijelnica između Karašice i potoka Vučice. Na tom je prostoru danas 13 naselja. Osim Donjeg Miholjca koji ima obilježja manjeg grada, ostala su naselja manja ili veća sela.⁷ Grad Miholjac (*Miholcz*) na istoku je graničio s mjestima Bečara (*Bechera*) i Janjevci (*Janevczy*), na jugu s Mosroslavcima (*Maroszlavczy*), na zapadu s Pališćem (*Paliscoczy*), a na sjeveru se nalazila

⁵ Tablični upis sadržava iste podatke kao i opisni upis.

⁶ Mirko Marković, *Slavonija: povijest naselja i podrijetlo stanovništva*, Zagreb 2002., str. 207–208.

⁷ Isto, str. 207–208.

rijeka Drava.⁸ Stanovništvo Donjeg Miholjca i njegove okolice uglavnom se bavilo poljoprivredom, osobito ratarstvom i stočarstvom, a samo pojedinci obrtom i trgovinom.⁹

Za vrijeme protuturskih ratova krajem 17. stoljeća Miholjac je desetak godina bio potpuno pust.¹⁰ Donji Miholjac i okolica konačno su oslobođeni od osmanske vlasti 1687. godine. Do 1691. godine oslobođena je većina Slavonije te je bečki dvor uspostavio dvovlašće Dvorske komore i Dvorskog ratnog vijeća. Na kraju organizacije komorske uprave Donji Miholjac i okolica dospjeli su pod upravu Dvorske komore u sastavu valpovačkog okruga u osječkom provizoratu. To je područje bilo pod upravom Dvorske komore sve do 1721. godine kad je od valpovačkog i karaševačkog okruga stvoreno Valpovačko vlastelinstvo koje je kralj Karlo III. (VI.) darovao savjetniku Dvorske komore – Antunu Petru Hilleprand von Prandau.¹¹ Zemljišni feudalac Petar Antun Hilleprand Prandau bio je visoki dvorski dužnosnik na bečkom dvoru te je imao veliku ulogu u gospodarskom, društvenom i crkvenom pogledu. Godine 1721. carskom je darovnicom dobio Valpovačko vlastelinstvo i zahvaljujući njemu u tom su se kraju počele graditi nove crkve od tvrdog materijala. Vlastelinstvo je bilo zaslužno za organiziranje života u pojedinim mjestima, sređivanje gospodarstva, podizanje škola, izgradnju boljih putova.¹²

U donjomiholjačku okolicu u prvoj polovini 18. stoljeća uvrštena su sela Viljevo, Podravska Moslavina, Rakitovica, Poreč, Podravski Podgajci i Sveti Đurađ.¹³

Nakon oslobođenja Slavonije od Osmanlija krajem 17. stoljeća trebalo je utvrditi razgraničenja među biskupijama i uvesti redovitu crkvenu upravu. Parnicom između zagrebačkog biskupa Stjepana Zelišćevića i bosanskog (đakovačkog) biskupa Ogamića, miholjački i valpovački kraj postali su dijelom Zagrebačke biskupije u kojoj su ostali do 1733. godine.¹⁴ Papinskom bulom *Iterata personarum* Pija VI. 1780. godine Slavonski je dekanat Pečuške biskupije pripojen Đakovačkoj ili Bosanskoj i Srijemskoj biskupiji unutar kojeg se nalazio i Miholjac.¹⁵ Do reorganizacije Pečuške biskupije došlo je 1781. godine.¹⁶ Iako je miholjački kraj ostao u Pečuškoj biskupiji, pripadao je Virovitičkoj županiji i Banskoj Hrvatskoj.¹⁷ Stvarno priključenje župa sje-

⁸ Stjepan Sršan, *Naselja u istočnoj Hrvatskoj krajem 17. i početkom 18. stoljeća*, Osijek 2000., str. 92.

⁹ Milan Vrbanus, *Gospodarske prilike u Donjem Miholjcu i donjomiholjačkoj okolini u prvoj polovini 18. stoljeća*, u: *Donji Miholjac od XI. do XX. stoljeća: zbornik znanstvenog kolokvija „Donji Miholjac 1057. - 2007.“*, Slavonski Brod 2010., str. 70.

¹⁰ Isto, str. 10–11.

¹¹ Stjepan Maroslavac, *Donji Miholjac kroz stoljeća*, Donji Miholjac 2007., str. 59–61.

¹² Isto, str. 67.

¹³ Vrbanus, *Gospodarske prilike u Donjem Miholjcu*, str. 59–61.

¹⁴ Maroslavac, *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 62.

¹⁵ Isto, str. 64–67.

¹⁶ Zlata Živaković-Kerže, *Dva posljednja stoljeća nadležnosti Pečuške biskupije u sjevernoj Slavoniji i Baranji*, *Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest*, sv. 9, Slavonski Brod 2009., str. 465–466.

¹⁷ Maroslavac, *Donji Miholjac kroz stoljeća*, str. 67.

verne Slavonije Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji izvršeno je tek za vrijeme biskupa Josipa Jurja Strossmayera.¹⁸

Stjepan Sršan u knjizi *Visitationes Canonicae – Kanonske vizitacije, knjiga III.; Valpovačko-miholjačko područje 1730. – 1830.*, ističe kako su župi Miholjac, prema kanonskim vizitacijama iz 1730. godine, pripadale filijale Moslavina, Viljevo, Sveti Đurađ, Rakitovica i Podgajci. U cijeloj je župi zabilježeno postojanje ukupno 162 katoličke kuće.¹⁹ Kanonske vizitacije iz 1738. godine otkrivaju kako župi Miholjac sada pripadaju filijale Rakitovica, Podgajci, Sveti Đurađ i Viljevo, te se donose podaci o broju rimokatolika, kojih je zabilježeno ukupno 1467.²⁰ Kanonske vizitacije iz 1745. navode kako se župa Miholjac sastojala od filijala Rakitovica, Podgajci, Sveti Đurađ i Viljevo, i ukupno je zabilježeno 418 bračnih parova.²¹ Kanonske vizitacije iz 1771. godine navode kako se župa Miholjac i dalje sastoji od filijala Rakitovica, Podgajci, Sveti Đurađ i Viljevo, a zabilježeno je 442 kuće i 713 bračnih parova.²² Do promjene u sastavu župe Miholjac dolazi 1782. godine kada se iz župe Miholjac odvaja Sveti Đurađ kao posebna župa s filijalom Podgajci, a u župi Miholjac ostaju filijale Rakitovica i Viljevo.²³

Godišnja raspodjela krštenja u župi Miholjac 1722. – 1800.

U matičnim knjigama krštenih župe Miholjac 1722. – 1736., 1738. – 1753., 1753. – 1771., 1771. – 1823., u razdoblju od 1722. do 1800. godine, ukupno je zabilježeno 14 621 krštenje.²⁴ Budući da su najraniji zapisi u matičnim knjigama krštenih iz 1722. godine, riječ je o ukupno 79 godina, što znači da je prosječno godišnje bilo 185,08 krštenja. Najraniji zapis krštenja zabilježen je 23. ožujka 1722. godine, kada je krštena *Anna Soskich*, kćer *Georgiusa* i *Anne* iz Miholjca.²⁵

S obzirom da je krštenje bilo pravilo i obaveza, i bez obzira na ranije spomenutu mogućnost da neka rođena djeca nisu krštena, ipak se može pretpostaviti da broj krštenja u značajnoj mjeri odgovara ukupnom broju rođenja. Promatrano prema godinama, najveći broj krštenja zabilježen je 1780. godine, kada je zabilježeno ukupno 355 krštenja, što iznosi 2,43 % svih krštenja. Više od 300 krštenja zabilježeno je još u tri godine, i to 1770., kada je u matičnu knjigu upisano 324 krštenja, odnosno 2,22 % svih krštenja, potom 1769. godine, kada je upisano 320 krštenja, odnosno 2,19 % svih krštenja, te 1765. godine, kada je zabilježeno 308 krštenja, odnosno 2,11 % svih krštenja.

¹⁸ Isto, str. 64–67.

¹⁹ *Visitationes Canonicae – Kanonske vizitacije knjiga III.; Valpovačko-miholjačko područje 1730. – 1830.*, prir. Stjepan Sršan, Osijek 2005., str. 5.

²⁰ Isto, str. 29–31.

²¹ Isto, str. 51.

²² Stjepan Sršan, *Stanovništvo i župe u Slavoniji 1745. – 1774. godine*, Osijek 2007., str. 97.

²³ *Visitationes Canonicae*, str. 103–111.

²⁴ Latinska riječ za krštenje je *baptism*, a u matičnim knjigama krštenih župe Miholjac, na mjestima gdje su se podaci unosili opisno/narativno, krštenik je označen kao *bapt.*, a ponekad kao *infans* (dojenče), dok je u tabličnom unošenju podataka svećenik koji dodjeljuje sakrament krštenja upisan kao *baptisans/baptizans*, dok je krštenik nazvan *infans*.

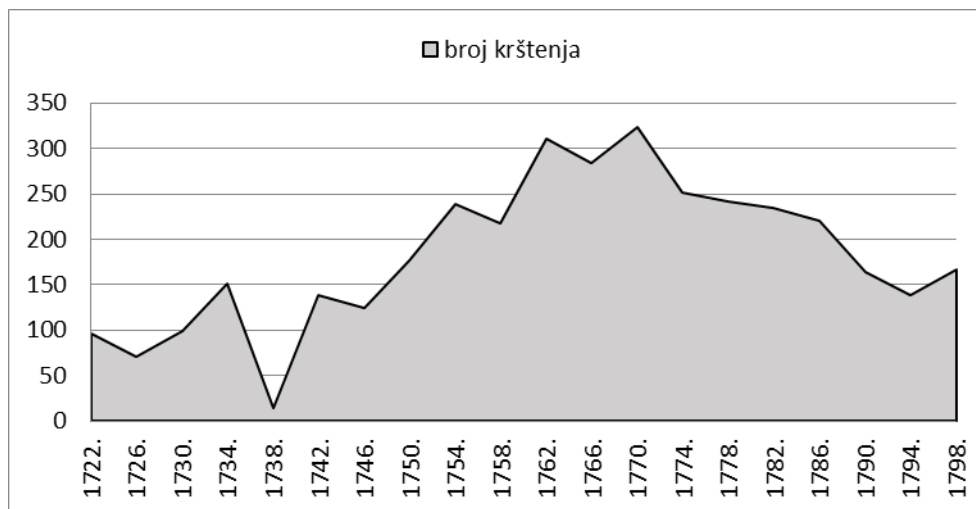
²⁵ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

Godina s najmanjim brojem krštenja, gdje su podaci redovito vođeni, je 1727. godina, kada je upisano svega 35 krštenja, odnosno 0,24 % svih krštenja. Slijedi 1728. godina sa 45 krštenja, odnosno 0,31 % svih krštenja. Najmanji broj krštenja, gdje podaci o krštenjima nisu redovito vođeni, zabilježen je 1738. godine, kada je u matičnu knjigu upisano 14 krštenja, odnosno 0,10 % svih krštenja, ali se ona odnose samo na dva mjeseca te godine, na studeni i prosinac. Slijedi 1741. godina, u kojoj je zabilježeno 40 krštenja, odnosno 0,27 % svih krštenja, ali se ta brojka odnosi samo na mjesec od kolovoza pa do kraja godine. Tijekom 1737. i 1740. godine došlo je do prekida u kontinuitetu bilježenja zbog čega nije upisano nijedno krštenje.

Tablica 1. Broj krštenja u župi Miholjac po godinama (1722. – 1800.)

Godina	Ukupno krštenja	Godina	Ukupno krštenja	Godina	Ukupno krštenja
1722.	96	1749.	168	1776.	263
1723.	120	1750.	177	1777.	269
1724.	149	1751.	199	1778.	242
1725.	96	1752.	184	1779.	274
1726.	70	1753.	193	1780.	355
1727.	35	1754.	239	1781.	269
1728.	45	1755.	217	1782.	235
1729.	125	1756.	263	1783.	192
1730.	99	1757.	221	1784.	224
1731.	117	1758.	217	1785.	239
1732.	94	1759.	226	1786.	221
1733.	96	1760.	257	1787.	182
1734.	151	1761.	284	1788.	166
1735.	182	1762.	311	1789.	127
1736.	159	1763.	289	1790.	164
1737.	0	1764.	297	1791.	140
1738.	14	1765.	308	1792.	147
1739.	110	1766.	284	1793.	132
1740.	0	1767.	296	1794.	138
1741.	40	1768.	266	1795.	147
1742.	138	1769.	320	1796.	176
1743.	150	1770.	324	1797.	129
1744.	154	1771.	267	1798.	167
1745.	161	1772.	249	1799.	153
1746.	124	1773.	262	1800.	156
1747.	154	1774.	251	UKUPNO	14621
1748.	172	1775.	294		

Grafikon 1. Kretanje broja krštenja u župi Miholjac (1722. – 1800.)

U sedamdesetogodišnjem razdoblju, od 1731. do 1800. godine, ukupno je zabilježeno 13 786 krštenja, što čini ukupno 94,29 % svih krštenja. Prosječan godišnji broj krštenja iznosio je 196,94.

Proučavano po desetljećima, najveći broj krštene djece zabilježen je u desetogodišnjem razdoblju od 1761. do 1770., kada je kršteno 2979 djece, što iznosi ukupno 21,61 % sve krštene djece u tom sedamdesetogodišnjem razdoblju. Prosječan broj krštenja po godini u navedenom desetogodišnjem razdoblju iznosi 297,9.

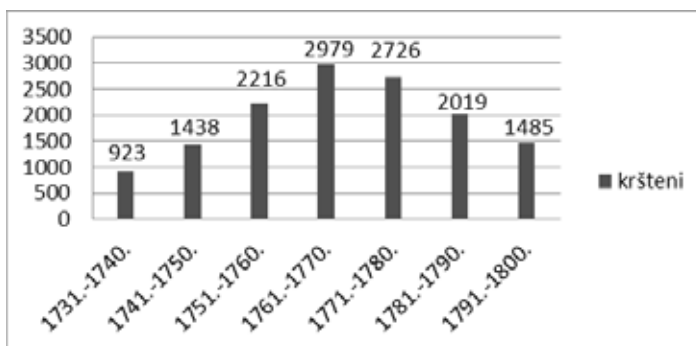
Od desetogodišnjeg razdoblja, od 1731. do 1740., kada je zabilježen najmanji broj krštenja, 923, odnosno prosječno godišnje 92,3 krštenja, broj krštenja raste sve do desetogodišnjeg razdoblja, od 1761. do 1770., kada je zabilježen najveći broj krštenja, ukupno 2979 krštenja. U sljedećem desetogodišnjem razdoblju, od 1771. do 1780., broj krštenja je još uvijek visok, a iznosi 2726 krštenja, odnosno 19,77 % svih krštenja u tom sedamdesetogodišnjem razdoblju (prosječno po godini broj krštenja iznosi 272,6). Tek od sljedećeg desetogodišnjeg razdoblja, od 1781. do 1790., primjećuje se pad broja krštenja. Broj krštene djece u tom desetogodišnjem razdoblju iznosi 2019, što je prosječno godišnje 201,9 krštenja. U posljednjem desetogodišnjem razdoblju, od 1791. do 1800. godine, broj upisane krštene djece iznosi 1485, što je prosječno godišnje 148,5 krštenja. Najmanji broj krštenja zabilježen je u desetogodišnjem razdoblju od 1731. do 1740. godine, kada je upisano ukupno 923 krštenja u godini, što čini ukupno 6,7 % krštenja. U tom desetogodišnjem razdoblju prosječan godišnji broj krštenja iznosio je 92,3. Važno je napomenuti da je u tom desetogodišnjem razdoblju došlo do prekida u kontinuitetu bilježenja krštenja, stoga podaci nedostaju za cijelu 1737. i 1740. godinu, a djelomično i za 1738. godinu. Razlika između desetogodišnjeg razdoblja s najvećim i najmanjim brojem krštenja iznosi 2056 krštenja.

Porast broja krštenja zabilježen je od desetogodišnjeg razdoblja od 1731. do 1740. godine. Taj broj raste sve do desetogodišnjeg razdoblja od 1761. do 1770., a u razdoblju od 1771. do 1800. on je još uvijek visok, dok u sljedećem razdoblju, od 1781. do 1790., on znatnije opada. Početni rast broja krštenja u skladu je s porastom broja stanovnika, što je vidljivo i iz kanonskih vizitacija. Nakon oslobođenja Slavonije od Osmanlija uslijedio je proces naseljavanja stanovnika na tim oslobođenim prostorima zbog čega se povećava i broj krštenja. Razlog pada broja krštenja od desetogodišnjeg razdoblja od 1781. do 1790. vezan je za administrativno-teritorijalnu reorganizaciju župe Miholjac. Naime, od župe Miholjac 1782. godine odvojio se Sveti Đurađ kao posebna župa s filijalom Podgajci te se na taj način župa Miholjac teritorijalno smanjila. Smanjio se broj vjernika, a samim time i broj krštenja.

Tablica 2. Prosječan broj krštene djece u župi Miholjac tijekom desetogodišnjih razdoblja (1731. – 1800.)

Razdoblje	Ukupno	Prosječno godišnje
1731. – 1740.	923	92,3
1741. – 1750.	1438	143,8
1751. – 1760.	2216	221,6
1761. – 1770.	2979	297,9
1771. – 1780.	2726	272,6
1781. – 1790.	2019	201,9
1791. – 1800.	1485	148,5
UKUPNO	13786	196,94

Grafikon 2. Kretanje broja krštenih u župi Miholjac po desetogodišnjim razdobljima (1731. – 1800.)

Promatrano po petogodišnjim razdobljima od 1731. do 1800. godine, najveći broj krštene djece zabilježen je u petogodišnjem razdoblju od 1766. do 1770. godine, kada je zabilježeno ukupno 1490 krštenja, što čini 10,81 % svih zabilježenih krštenja u tom sedamdesetogodišnjem razdoblju, dok je prosječan godišnji broj krštenja 298. U petogodišnjem razdoblju od 1761. do 1765. godine broj krštenja iznosi 1489, samo jedno krštenje manje od petogodišnjeg razdoblja u kojem je upisan najveći broj krštenja. U ovom petogodišnjem razdoblju ukupno je zapisano 10,80 % svih krštenja tog sedamdesetogodišnjeg razdoblja, a prosječan godišnji broj krštenja iznosi 297,8 krštenja. Najmanji broj krštenja zabilježen je u petogodišnjem razdoblju od 1736. do 1740. godine, kada je upisano 283 krštenja, odnosno 2,05 % svih krštenja u tom sedamdesetogodišnjem razdoblju, dok je prosječan godišnji broj krštenja 56,6. Važno je napomenuti da je u tom petogodišnjem razdoblju došlo do prekida kontinuiteta bilježenja, stoga podaci nedostaju za cijelu 1737. i 1740. godinu, a djelomično i za 1738. godinu.

Broj krštenja neravnomjerno raste od petogodišnjeg razdoblja od 1731. do 1735., pa sve do petogodišnjeg razdoblja od 1766. do 1770., kada je upisan najveći broj krštenja. Tijekom petogodišnjih razdoblja od 1771. do 1775. i od 1776. do 1780. broj krštenja je još uvijek visok, dok od petogodišnjeg razdoblja od 1781. do 1785. broj krštenja počinje opadati. U posljednjem petogodišnjem razdoblju broj krštenja iznosi 781, odnosno 5,67 % svih krštenja u tom razdoblju, a prosječan godišnji broj krštenja iznosi 156,2. Razlika između petogodišnjeg razdoblja s najvećim i najmanjim brojem krštenja iznosi 1207 krštenja.

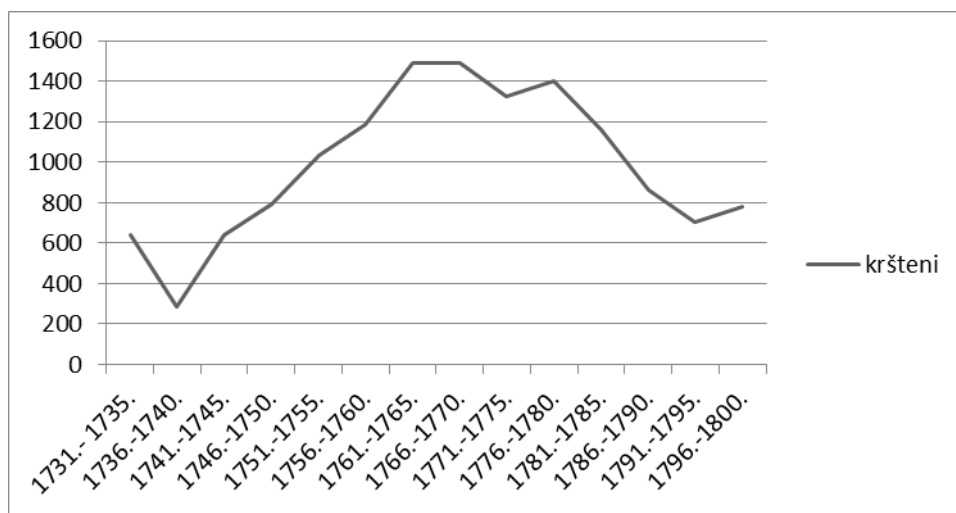
Rast broja krštenja od petogodišnjeg razdoblja od 1731. do 1735. godine u skladu je s porastom broja stanovnika, a o tome nam govore kanonske vizitacije. Nakon oslobođenja Slavonije od Osmanlija dolazi do već spomenutog procesa naseljavanja stanovnika, zbog čega se i povećava broj rođenja, odnosno krštenja. Broj stanovnika znatnije opada od petogodišnjeg razdoblja od 1781. do 1785., a razlog za to je vezan za administrativno-teritorijalnu reorganizaciju župe Miholjac, koja iz svog okruga, kao što je već navedeno, 1782. gubi Sveti Đurađ, koji se odvaja kao posebna župa s filijalom Podgajci. Na taj se način broj filijala župe Miholjac smanjio, a u skladu s time i broj stanovnika i krštenja.

Tablica 3. Prosječan broj krštenja tijekom petogodišnjih razdoblja u župi Miholjac (1731. – 1800.)

Razdoblje	Ukupno	Prosječno godišnje
1731. – 1735.	640	128
1736. – 1740.	283	56,6
1741. – 1745.	643	128,6
1746. – 1750.	795	159
1751. – 1755.	1032	206,4

1756. – 1760.	1184	236,8
1761. – 1765.	1489	297,8
1766. – 1770.	1490	298
1771. – 1775.	1323	264,6
1776. – 1780.	1403	280,6
1781. – 1785.	1159	231,8
1786. – 1790.	860	172
1791. – 1795.	704	140,8
1796. – 1800.	781	156,2
UKUPNO	13786	196,94

Grafikon 3. Kretanje broja krštenih u župi Miholjac tijekom petogodišnjih razdoblja (1731. – 1800.)

Godine s minimalnim brojem krštenja odnose se na početak promatranog razdoblja, od 1722. godine, pa sve do 1741. godine. Najmanji broj krštenja, gdje su ona redovito upisivana, zabilježen je 1727. godine kada je upisano 35 krštenja, što čini ukupno 0,24 % svih krštenja. Sljedeće, 1728. godine, zabilježeno je 45 krštenja, što čini ukupno 0,31 % svih krštenja.

Matične knjige tijekom 1738. i 1741. godine nisu redovito vođene. Tijekom 1738. godine u matičnu knjigu upisano je tek 14 krštenja, što čini ukupno 0,10 % svih krštenja. No, u matičnoj knjizi nedostaje upis za veći dio te godine, a brojka od 14 upisa krštenja odnosi se samo na dva mjeseca u toj godini, na studeni i prosinac. Tijekom

1741. godine upisano je 40 krštenja, ali krštenja u ovoj godini bilježena su od kolo-voza pa do kraja godine.

Broj krštenja u župi Miholjac od 1722. do 1800. u godinama s minimalnim brojem krštenja izrazito je manji od prosječnog godišnjeg broja krštenja. Tako je 1727. godine zabilježeno 35 krštenja, što je 5 puta manje od prosječnog godišnjeg broja krštenja, koji iznosi 185,08. Godine 1728. zabilježeno je 45 krštenja, što je 4 puta manje od prosječnog godišnjeg broja krštenja. U ostalim je godinama, 1722., 1725., 1730., 1732. i 1733., broj krštenja dvostruko manji od prosječnog godišnjeg broja krštenja.

Tablica 4. Godine s minimalnim brojem krštenih u župi Miholjac (1722. – 1800.)²⁶

Godina	1722.	1725.	1726.	1727.	1728.	1730.	1732.	1733.
Broj krštenih	96	96	70	35	45	99	94	96

Godine s maksimalnim brojem krštenja odnose se na posljednja četiri desetljeća promatranog razdoblja, počevši od 1761. godine pa sve do kraja proučavanog razdoblja, do 1800. godine.

Najveći broj krštenja zabilježen je 1780. godine, kada je u matičnu knjigu upisano 355 krštenja, odnosno 2,43 % svih krštenja. U još samo četiri godine zabilježeno je više od 300 krštenja, i to 1770. godine, kada je kršteno 324 djece (2,22 %), potom 1769. kada je kršteno 320 djece (2,19 %) te 1765. godine, kada je kršteno 308 djece (2,11 %).

Broj krštenja u župi Miholjac od 1722. do 1800. u godinama s maksimalnim brojem krštenja veći je od prosječnoga godišnjeg broja krštenja. Tako je 1780. godine, broj krštenja bio skoro dvostruko veći²⁷ nego prosječan godišnji broj krštenja. U svim ostalim godinama s maksimalnim brojem krštenja, taj je broj za 1,5 do 1,7 puta veći od prosječnoga godišnjeg broja krštenja.

Tablica 5. Godine s maksimalnim brojem krštenih u župi Miholjac (1722. – 1800.)²⁸

Godina	1761.	1762.	1763.	1764.	1765.	1766.	1767.	1769.	1770.	1775.	1780.
Broj krštenih	284	311	289	297	308	284	296	320	324	294	355

²⁶ Godine s minimalnim brojem upisa odabrane su na temelju kriterija do 100 upisa krštenja po godini.

²⁷ Za točnije 1,92 puta broj krštenja u navedenoj 1780. godini je veći od prosječnoga godišnjeg broja krštenja.

²⁸ Godine s maksimalnim brojem krštenja odabrane su prema kriteriju više od 280 upisa po godini.

Mjesečna raspodjela krštenja

U ruralnim sredinama poljoprivredni su radovi poput sjetve, žetve i ubiranja plodova znatno utjecali na ritam života. Demografske analize rođenih pokazale su kako postoje sezone u godini kada se rađalo više djece i sezone kada se rađalo manje djece.²⁹ Društveno-religijske norme, poljoprivredni ciklusi velikih radova, klimatske prilike kao što su temperatura, razdoblja kiša, razdoblja duže danje svjetlosti, kao i energetske čimbenici imali su najveći utjecaj na brojnost začeca u određenom dijelu godine. Crkvene zabrane i društvene norme također su imale veliki utjecaj na začeca/rođenja, a u skladu s time i na krštenja. Primjerice, vrijeme korizme je bilo vrijeme odricanja, tako da je za to razdoblje karakteristično manje začeca.³⁰ Energetski čimbenici (unos hrane u organizam) znatno su utjecali na reprodukciju, stoga se razdoblje nestašice uglavnom negativno odnosilo na broj začeca i poroda.³¹

U župi Miholjac najviše je djece kršteno u listopadu, njih 1488 (10,18 %) i u rujnu, njih 1471 (10,06 %). Potom slijedi ožujak s 1386 krštenih (9,48 %) i siječanj s 1375 krštenih (9,41%). Najmanje djece kršteno je u lipnju, njih 775 (5,3 %) i u svibnju, njih 994 (6,8 %). Potom, slijedi srpanj s 1014 krštene djece (6,94 %), i prosinac s 1029 krštene djece (7,04 %).

Tablica 6. Sezonska raspodjela krštenja po mjesecima u župi Miholjac (1722. – 1800.)

Godina	Mjesec												UKUPNO
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1722.	0	0	5	8	9	5	8	9	12	17	10	13	96
1723.	12	11	14	7	8	6	11	8	16	12	3	12	120
1724.	13	19	21	14	10	7	5	5	10	23	11	11	149
1725.	20	9	15	11	7	3	4	5	6	6	6	4	96
1726.	2	1	4	2	3	2	2	13	5	10	19	7	70
1727.	11	4	10	0	1	1	1	0	0	5	2	0	35
1728.	7	5	5	1	5	2	2	5	5	4	1	3	45
1729.	15	12	8	13	9	8	7	11	13	10	12	7	125
1730.	15	17	8	5	3	5	9	14	1	6	10	6	99
1731.	18	11	12	19	3	8	7	11	5	8	10	5	117
1732.	11	8	8	9	3	4	7	9	6	9	8	12	94

²⁹ Danijela Dobljanović, Sezonska kretanja začeca/rođenja župe Svetvinčenat u 18. stoljeću, *Povijesni prilozi*, sv. 31, Zagreb 2012., str. 217.

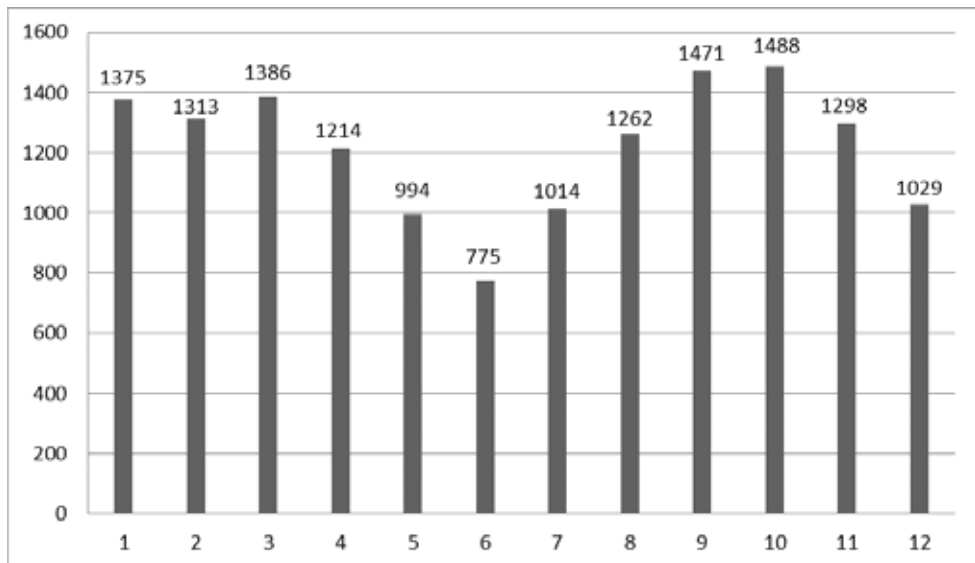
³⁰ Isto, str. 218.

³¹ Isto, str. 219.

1733.	9	10	11	3	7	7	6	8	9	11	9	6	96
1734.	10	11	10	15	10	16	19	7	17	13	15	8	151
1735.	12	29	13	10	13	4	16	19	23	13	19	11	182
1736.	24	12	16	9	12	8	13	15	15	13	18	4	159
1737.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1738.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	10	14
1739.	13	10	10	8	3	0	1	7	13	13	23	9	110
1740.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1741.	0	0	0	0	0	0	0	5	13	9	6	7	40
1742.	7	13	2	8	10	11	11	15	15	20	20	5	137
1743.	13	9	19	12	6	12	8	8	19	10	18	16	150
1744.	13	10	14	14	14	12	12	10	15	20	14	6	154
1745.	26	13	14	14	20	10	7	14	12	8	14	9	161
1746.	13	10	8	7	5	8	3	12	18	14	14	12	124
1747.	10	14	9	16	13	5	12	13	20	23	14	5	154
1748.	15	16	22	17	10	8	14	11	19	17	16	7	172
1749.	22	29	12	2	13	7	12	17	19	16	13	6	168
1750.	6	8	19	22	8	9	7	21	23	16	26	12	177
1751.	19	15	17	21	13	8	15	17	24	21	18	11	199
1752.	15	27	26	6	12	7	11	17	14	16	17	16	184
1753.	17	17	15	7	11	5	15	13	27	21	18	27	193
1754.	26	15	19	12	22	17	21	23	16	39	18	11	239
1755.	11	18	25	16	15	15	18	17	19	23	20	20	217
1756.	29	24	23	20	15	9	21	22	31	22	26	21	263
1757.	25	16	25	13	14	16	18	16	25	19	20	14	221
1758.	20	24	19	18	13	11	15	14	21	21	18	23	217
1759.	20	20	30	21	15	4	15	20	14	23	30	14	226
1760.	24	24	28	23	10	21	13	20	32	21	20	21	257
1761.	17	14	35	24	28	20	26	26	26	31	16	21	284
1762.	37	24	26	33	17	22	18	29	28	33	25	19	311
1763.	26	26	33	37	33	22	23	14	23	16	19	17	289
1764.	22	46	28	21	13	12	23	29	28	36	24	15	297
1765.	30	25	19	28	23	7	26	29	28	33	36	24	308
1766.	29	26	23	24	15	11	20	26	33	24	26	27	284
1767.	31	31	21	21	15	18	16	35	27	32	33	16	296

1768.	24	23	15	22	15	10	23	24	29	38	28	15	266
1769.	26	29	26	40	22	19	24	23	35	33	20	23	320
1770.	37	37	31	27	26	17	17	24	46	30	20	12	324
1771.	23	37	38	25	10	15	18	21	26	25	12	17	267
1772.	28	22	24	23	23	17	12	19	16	26	23	16	249
1773.	26	24	31	21	16	16	25	24	27	14	23	15	262
1774.	22	26	24	12	19	11	18	17	27	28	22	25	251
1775.	32	25	31	33	24	10	18	27	28	34	14	18	294
1776.	26	30	35	20	13	11	20	21	22	31	17	17	263
1777.	20	32	25	18	18	15	14	21	33	23	24	26	269
1778.	27	24	17	20	15	15	14	35	27	19	18	11	242
1779.	23	26	28	26	19	13	14	19	34	33	20	19	274
1780.	25	31	29	30	35	23	28	43	43	28	26	14	355
1781.	19	17	23	27	26	12	15	21	21	36	30	22	269
1782.	20	23	21	16	19	8	14	21	33	31	22	7	235
1783.	20	12	21	15	8	13	17	13	19	22	20	12	192
1784.	15	13	19	22	16	15	24	23	15	21	22	19	224
1785.	27	23	24	25	22	12	15	18	16	21	14	22	239
1786.	15	13	14	14	9	15	18	22	33	31	23	14	221
1787.	24	9	19	18	14	6	6	25	18	13	15	15	182
1788.	16	22	17	10	8	9	13	11	15	17	16	12	166
1789.	13	11	8	11	10	12	12	8	13	11	12	6	127
1790.	12	14	24	16	17	7	13	8	14	13	10	16	164
1791.	4	4	16	16	9	10	8	16	16	18	12	10	139
1792.	15	9	17	14	15	9	7	10	14	13	12	12	147
1793.	12	8	5	13	8	10	8	14	17	15	10	12	132
1794.	7	11	20	5	9	7	8	11	12	17	17	14	138
1795.	23	10	15	14	9	8	10	15	8	12	15	8	147
1796.	23	14	15	14	18	11	16	21	9	14	8	13	176
1797.	13	13	11	8	4	6	9	14	13	12	17	9	129
1798.	12	17	16	17	5	6	10	10	20	18	16	20	167
1799.	15	12	13	19	13	8	12	9	14	17	9	12	153
1800.	16	9	13	12	11	6	16	15	13	17	12	16	156
UKUPNO	1375	1313	1386	1214	994	775	1014	1262	1471	1488	1298	1029	14619
Udio (%)	9,41	8,98	9,48	8,3	6,8	5,3	6,94	8,63	10,06	10,18	8,88	7,04	100

Grafikon 4. Sezonsko kretanje krštenja u župi Miholjac (1722. – 1800.)

Iz tablice 6. i grafikona 4. vidljivo je kako je najveći broj djece, u razdoblju od 1722. do 1800., kršten tijekom jeseni, i to u rujnu i listopadu, njih ukupno 2959 (20,24 %), a potom slijede siječanj i ožujak, u kojima je kršteno ukupno 2761 dijete (18,88 %). Najmanji broj djece kršten je u proljeće, tijekom svibnja i lipnja, njih ukupno 1769 (12,1 %). Potom slijedi srpanj s 1014 i prosinac s ukupno 2043 krštene djece (13,97 %).

Iako je za tek 451 krštenika (3,08 %) zabilježen datum rođenja, može se pretpostaviti da je običaj, bar u tih 3,08 % slučajeva, bio krstiti dijete ubrzo nakon rođenja. Ako to pretpostavimo i za sve ostale slučajeve, osim slučajeva iznimki, može se zaključiti da se najveći broj začeca događao tijekom zime, odnosno tijekom prosinca i siječnja. Uzimajući u obzir činjenicu da je miholjački kraj u 18. stoljeću bio poljoprivredno područje u kojem su dominirale livade, pašnjaci i polja, može se zaključiti da su tijekom ljetnih mjeseci i tijekom rujna ljudi bili zauzeti različitim poslovima na zemlji te da su više vremena provodili izvan kuće obavljajući različite poslove.

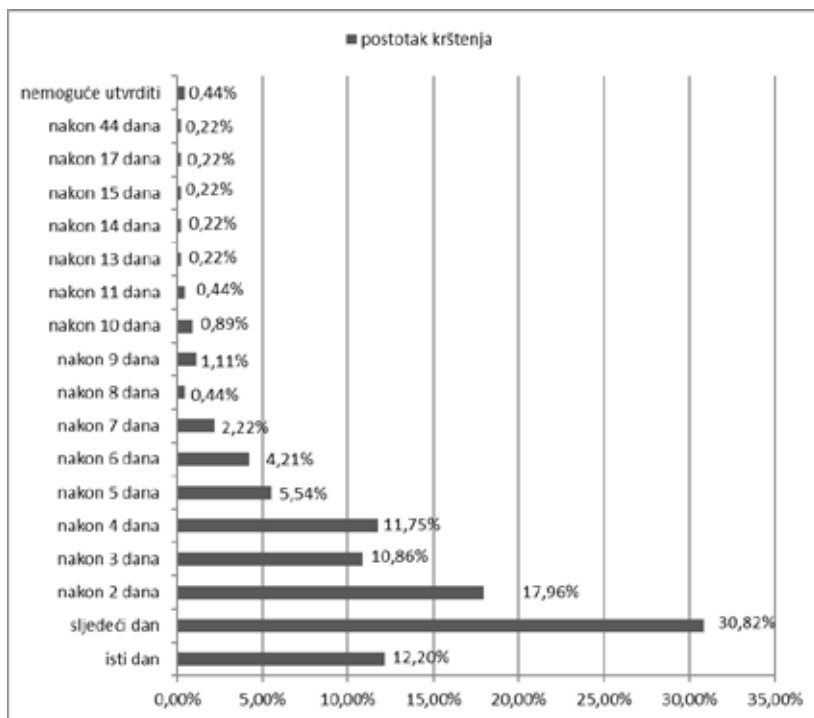
Razdoblje između rođenja i krštenja

U matičnim knjigama krštenih župe Miholjac u 18. stoljeću, od ukupno 14 621 krštenog djeteta, za njih 451 (3,08 %) zabilježen je datum rođenja. Na temelju zabilježenog datuma rođenja, u 451 slučaju krštenja može se odrediti nakon kojeg razdoblja nakon rođenja je uslijedilo krštenje. Tako je u 55 slučajeva dijete kršteno na isti dan rođenja (12,20 %), a najveći broj djece, njih 139, kršteno je dan nakon rođenja (30,82 %). Ukupno je zabilježeno 81 dijete koje je kršteno dva dana nakon rođenja (17,96 %), 49 djece je kršteno tri dana nakon rođenja (10,86 %), a njih 53 četiri dana

nakon rođenja (11,75 %). Ukupno 25 djece je kršteno pet dana nakon rođenja (5,54 %), a njih 19 šest dana nakon rođenja (4,21 %), dok je 10 djece kršteno sedam dana nakon rođenja (2,22 %). Zabilježeno je i dvoje djece koje je kršteno osam dana nakon rođenja (0,44 %), 5 djece devet dana nakon rođenja (1,11 %), 4 djece deset dana nakon rođenja (0,89 %), a njih dvoje jedanaest dana nakon rođenja (0,44 %). Po jedno dijete je kršteno 13, 14, 15 i 17 dana nakon rođenja (po 0,22 %). Zabilježeno je i jedno dijete (0,22 %) koje je kršteno 44 dana nakon rođenja, i to *Rosa*, kći *Nicolausa* i *Marie*, rođena 29. svibnja, a krštena 12. srpnja 1722. godine.³²

Može se zaključiti da se krštenje obavljalo najčešće na sam dan rođenja te u roku od pet dana nakon rođenja.³³ Razlog tomu je visoka smrtnost djece u predmodernom razdoblju, zbog čega je bila razvijena praksa da se dijete krsti što prije, uglavnom u prvim danima nakon rođenja.³⁴ Vrijeme krštenja u župi Miholjac u 18. stoljeću ovisilo je ponajviše o zdravstvenom stanju djeteta i strahu da dijete ne umre prije krštenja.

Grafikon 5. Razdoblje između rođenja i krštenja u župi Miholjac (1722. – 1800.)

³² HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

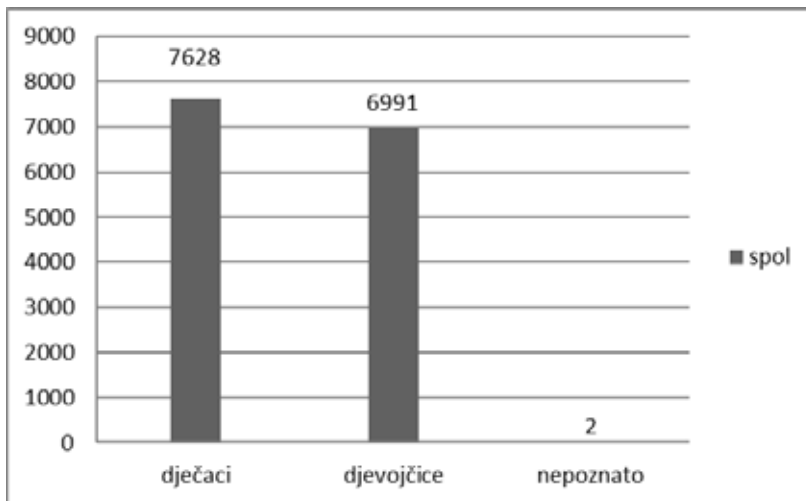
³³ Ankica Džono Boban i Irena Ipšić u članku *Krsni i vjenčani kumovi u župi Drenovci (1870–1871)* (*Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, Dubrovnik 2018., str. 504) donose podatak (na temelju istraživanja) da se u Drenovcima krštenje obavljalo odmah nakon poroda, jer je većina djece krštena na dan rođenja (76,7 %), a svako peto dijete samo dan nakon rođenja (21,7 %).

³⁴ Skenderović, *Smrtnost nekrštene novorođenčadi*, str. 154–155.

Spolna struktura krštenih

Od 14 621 krštenja, ukupno je kršteno 7628 muške djece, što čini 52,17 % svih krštenja, i 6991 krštenje ženske djece, što čini ukupno 47,81 % svih krštenja. Kršteno je 637 muške djece više nego ženske, odnosno kršteno je 4,36 % više dječaka nego djevojčica. Ukupno su zabilježena dva slučaja (0,01 % svih krštenja) u kojima je spol krštenika nepoznat zbog toga što ime krštenika nije upisano. Prvi put ime krštenika nije upisano na krštenju 21. siječnja 1742. godine, iako je poznato prezime krštenika, *Barkovich*, ime roditelja, *Michael* i *Joanna Barkovich* te mjesto podrijetla krštenika, Moslavina. Uz sve podatke zapisano je i ime kume.³⁵ Ime krštenika nije zapisano i na krštenju 12. kolovoza 1791. godine, ali je zapisano da je dijete krstila babica, te je pod imenom krštenika zapisano *Sine Nomine* (bez imena). I u ovom slučaju su zabilježeni roditelji krštenika, *Marcus* i *Mariana Golincz* te mjesto podrijetla krštenika, Donji Miholjac.³⁶

Grafikon 6. Spolna struktura krštenih u župi Miholjac (1722. – 1800.)

U sedamdesetogodišnjem razdoblju od 1731. do 1800. godine, kao što je već spomenuto, ukupno je zabilježeno 13 786 krštenja, što predstavlja 94,29 % svih krštenja. Od 13 786 krštenja, kršteno je ukupno 7189 muške djece (52,15 %) te 6595 ženske djece (47,84 %), dok je u 2 krštenja (0,01 %) spol krštenika nepoznat.

U desetogodišnjem razdoblju od 1761. do 1770. kršten je najveći broj djece, njih 2979, od toga 1516 dječaka (11 %) i 1463 djevojčice (10,61 %). U desetogodišnjem razdoblju od 1731. do 1740. kršten je najmanji broj djece, njih 923, od toga 494 dječaka (3,58 %) i 429 djevojčica (3,11 %).

³⁵ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1738. – 1753., knjiga 334, signatura 236, svezak I.

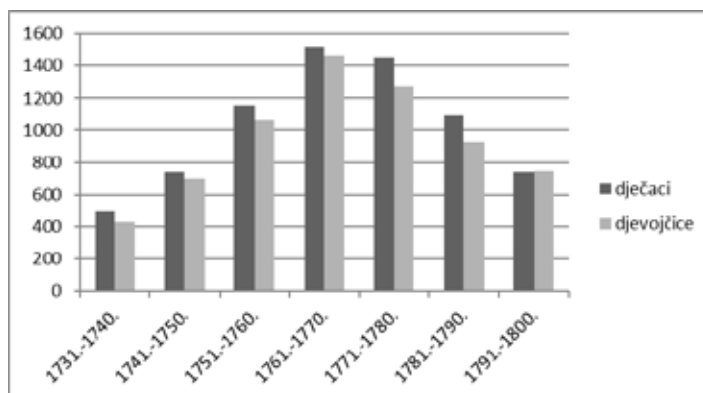
³⁶ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1771. – 1823., knjiga 336, signatura 238, svezak III.

Najveća razlika između krštene muške i ženske djece zabilježena je u desetogodišnjem razdoblju od 1771. do 1780. kada je kršteno 178 dječaka više nego djevojčica. Tada je kršteno 53,26 % dječaka u odnosu na ukupan broj djece krštene u tom desetljeću. Velika razlika između muške i ženske djece zabilježena je i u sljedećem desetogodišnjem razdoblju, od 1781. do 1790., kada je kršteno 167 dječaka više nego djevojčica. Tada je kršteno 54,14 % dječaka u odnosu na ukupan broj djece krštene u tom desetljeću. Najmanja razlika između krštene muške i ženske djece zabilježena je u posljednjem desetogodišnjem razdoblju, od 1791. do 1800., kada je kršteno tek 4 djevojčice više nego dječaka. Tada je kršteno 50,10 % djevojčica u odnosu na ukupan broj krštene djece u tom desetljeću.

Tablica 7. Spolna struktura krštenih u župi Miholjac tijekom desetogodišnjih razdoblja (1731. – 1800.)

Razdoblje	Dječaci	Djevojčice	Nepoznato	Ukupno
1731. – 1740.	494	429	0	923
1741. – 1750.	739	698	1	1438
1751. – 1760.	1155	1061	0	2216
1761. – 1770.	1516	1463	0	2979
1771. – 1780.	1452	1274	0	2726
1781. – 1790.	1093	926	0	2019
1791. – 1800.	740	744	1	1485
UKUPNO	7189	6595	2	13786

Grafikon 7. Spolna struktura krštenih u župi Miholjac tijekom desetogodišnjih razdoblja (1731. – 1800.)

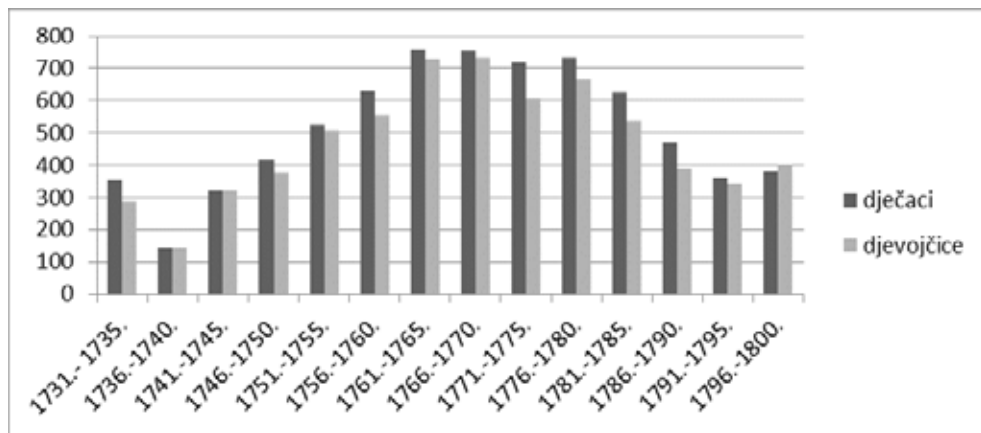

Promatrano po petogodišnjim razdobljima, najveći broj muške djece kršten je u razdoblju od 1761. do 1765., njih ukupno 761 (5,52 %), dok je najveći broj ženske djece kršten u sljedećem petogodišnjem razdoblju, u kojem je ujedno zabilježen najveći broj krštene djece uopće, od 1766. do 1770. U tome je razdoblju kršteno 735 djevojčica (5,33 %). U petogodišnjim razdobljima od 1736. do 1740. i od 1796. do 1800. kršteno je više djevojčica nego dječaka. U razdoblju od 1736. do 1740. godine krštena je jedna djevojčica više, a u razdoblju od 1796. do 1800. kršteno je 25 djevojčica više nego dječaka. U razdoblju od 1741. do 1745. kršten je isti broj muške i ženske djece, njih 321 (2,33 %). U svim ostalim petogodišnjim razdobljima kršteno je više dječaka nego djevojčica. Najveća razlika između krštenih dječaka i djevojčica zabilježena je u petogodišnjem razdoblju od 1771. do 1775., kada je kršteno 111 dječaka više nego djevojčica (kršteno 54,20 % dječaka u tom razdoblju). Najmanja razlika između muške i ženske krštene djece zabilježena je u već spomenutom razdoblju od 1736. do 1740., kada je krštena jedna djevojčica više (kršteno 50,18 % djevojčica u tom razdoblju).

Tablica 8. Spolna struktura krštenih u župi Miholjac tijekom petogodišnjih razdoblja (1731. – 1800.)

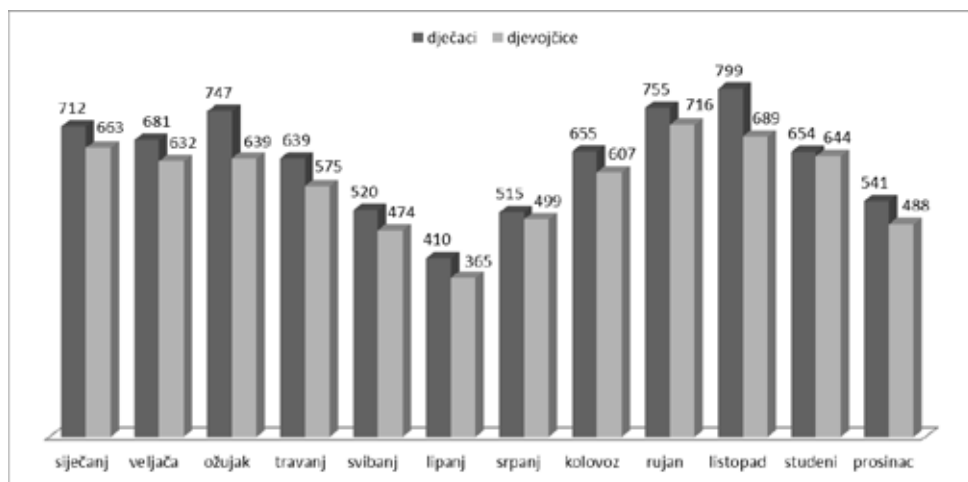
Razdoblje	Dječaci	Djevojčice	Nepoznato	Ukupno
1731. – 1735.	353	287	0	640
1736. – 1740.	141	142	0	283
1741. – 1745.	321	321	1	643
1746. – 1750.	418	377	0	795
1751. – 1755.	526	506	0	1032
1756. – 1760.	629	555	0	1184
1761. – 1765.	761	728	0	1489
1766. – 1770.	755	735	0	1490
1771. – 1775.	717	606	0	1323
1776. – 1780.	735	668	0	1403
1781. – 1785.	624	535	0	1159
1786. – 1790.	469	391	0	860
1791. – 1795.	362	341	1	704
1796. – 1800.	378	403	0	781
UKUPNO	7189	6595	2	13786

Grafikon 8. Spolna struktura krštenih u župi Miholjac tijekom petogodišnjih razdoblja (1731. – 1800.)

Promatrano po mjesecima, najveći broj dječaka kršten je u listopadu (799 ili 5,8 %), potom u rujnu (755 ili 5,48 %) i ožujku (747 ili 5,42 %). Najmanje dječaka kršteno je u lipnju (410 ili 2,97 %), potom u srpnju (515 ili 3,74 %) i u svibnju (520 ili 3,77 %). Najveći broj krštenih djevojčica zabilježen je u rujnu (716 ili 5 %) i u siječnju 663 (4,81 %). Najmanji broj krštenih djevojčica zabilježen je u lipnju (365 ili 2,65 %), potom u svibnju (474 ili 3,43 %) i prosincu (488 ili 3,54 %).

Grafikon 9. Ukupan broj krštenih dječaka i djevojčica po mjesecima u župi Miholjac (1722. – 1800.)

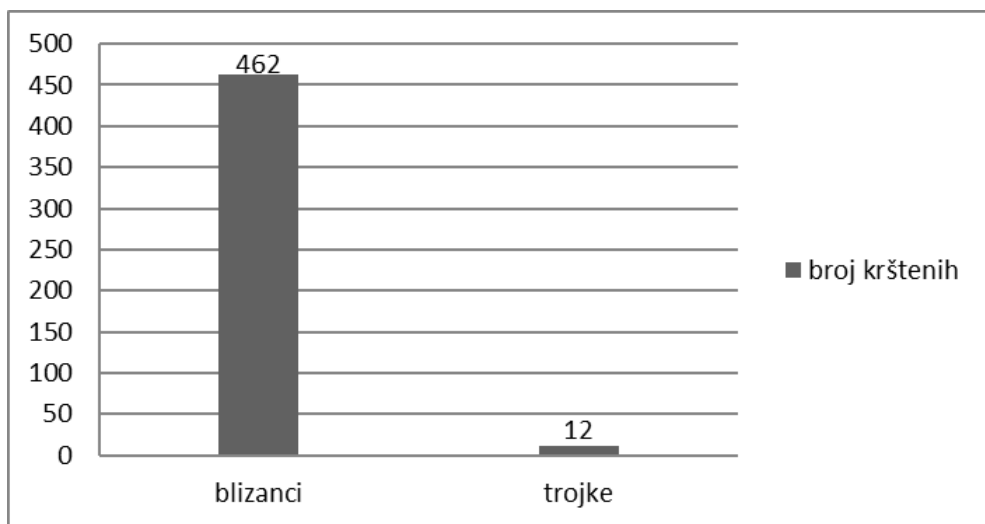

Iz grafikona 8. vidljivo je da je kršten veći broj dječaka nego djevojčica u svakom mjesecu. Najveća razlika između krštenih dječaka i djevojčica je u listopadu, kada je rođeno 110 dječaka više nego djevojčica, i u ožujku, kada je kršteno 108 dječaka više nego djevojčica. Najmanja razlika između krštenih dječaka i djevojčica je u studenom, kada je kršteno tek 10 dječaka više nego djevojčica.

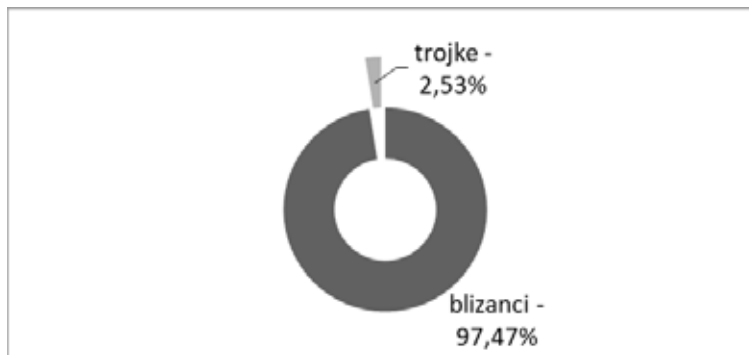
Blizanci i trojke

U matičnim knjigama krštenih svećenici su redovito posebno bilježili krštenje blizanaca, zapisujući *gemelli/gemelae* ispred ili nakon imena krštene djece. Ukupno je zabilježeno krštenje 231 para blizanaca, što čini 462 djece, odnosno 3,16 % svih zapisa krštenja. Prosječno godišnje krstilo se 2,92 blizanačka para. Zabilježeno je 4 para trojki, odnosno 12 djece, što je 0,08 % svih zapisa. Ako se blizanačkim parovima zbroje i trojke ukupno je kršteno 235 parova blizanaca i trojki, što prosječno godišnje iznosi 2,97 krštenja parova blizanaca i trojki. Sveukupno je zabilježeno krštenje 474 blizanaca i trojki, što iznosi ukupno 3,24 % svih upisa.

Grafikon 10. Ukupan broj krštenih blizanaca i trojki u župi Miholjac (1722. – 1800.)

Grafikon 11. Postotak krštenih blizanaca i trojki u župi Miholjac (1722. – 1800.)

Prvo krštenje blizanaca u matičnim knjigama krštenih zabilježeno je 11. listopada 1722. godine, kada su krštene *Barbara* i *Hellena*, kćerke *Petrusa* i *Marie Radinovacz* iz Moslavine.³⁷ Posljednji put krštenje blizanaca je zabilježeno 12. prosinca 1800. godine, kada su krštene *Theresia* i *Lucia*, kćerke *Matthiasa* i *Anastasia Rakitovacz* iz Donjeg Miholjca.³⁸

Prvi put u matičnim knjigama krštenje trojki zabilježeno je 10. travnja 1731. godine, kada su kršteni *Gorgius*, *Marcus* i *Chatarina Bosnensis*, djeca *Andreasa* i *Chatarine* iz Svetog Đurađa.³⁹ Drugi put trojke su zabilježene 29. kolovoza 1754. godine, kada su kršteni *Gemini Joannes*, *Josephus et Helena*. Roditelji krštenih trojki su *Maria* i *Mathias Greganich* iz Rakitovice.⁴⁰ Treći put, krštenje trojki, i to *Lucasa*, *Petrusa* i *Philippusa Volarvicha*, zabilježeno je 18. listopada 1781. godine, čija je majke *Eva* iz Podgajaca.⁴¹ Posljednji put, krštenje trojki je zabilježeno 23. lipnja 1800. godine, te je zapisano kako su *Petrus*, *Catharina* i *Magdalena Trin proles*. Trojke su djeca *Matthiasa* i *Anastasia Boczkovacz* iz Donjeg Miholjca.⁴²

U jednom slučaju krštenja blizanaca (0,43 %), jedan od blizanaca je kršten 6., dok drugi 9. siječnja 1936. godine. *Andreas Sstarkevich* kršten je 6. siječnja, dok je *Paulus* kršten 9. siječnja. Obojica su sinovi *Andreasa* i *Marie* iz Svetog Đurađa.⁴³

Što se tiče spolne strukture blizanaca, kršteno je nešto više muških blizanaca, njih 251 (52,95 %) i 223 ženska blizanca (47,04 %). Od ukupno 231 para blizanaca, 65 parova je ženskih blizanaca (28,14 %), 75 parova je muških blizanaca (32,47 %), a 91 par blizanaca je različitog spola (39,39 %). Od ukupno 91 para blizanca različitog

³⁷ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

³⁸ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1771. – 1823., knjiga 336, signatura 238, svezak III.

³⁹ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

⁴⁰ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1753. – 1771., knjiga 335, signatura 237, svezak II.

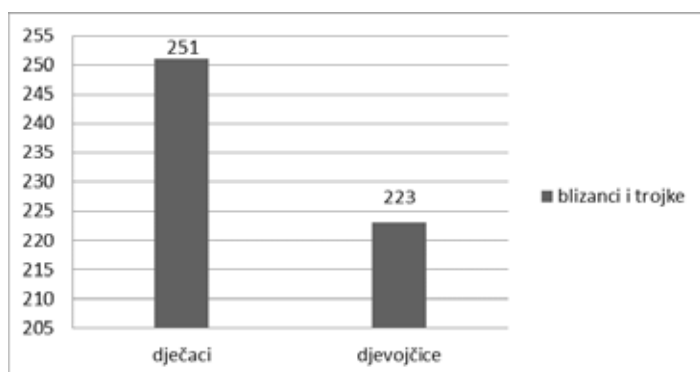
⁴¹ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1771. – 1823., knjiga 336, signatura 238, svezak III.

⁴² Isto.

⁴³ HR-DAOS-500, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

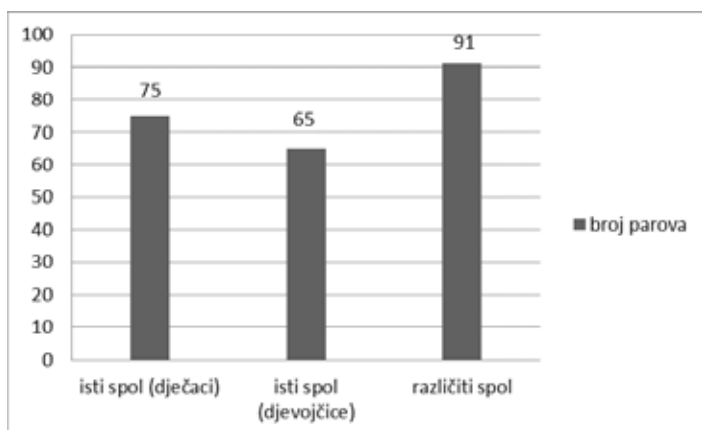
spola, u 10 slučajeva (10,99 %) muški blizanac se zove *Adam/Adamus*, a ženski blizanac *Eva*. Ova kombinacija imena bila je osobito popularna za blizance različitog spola. Dubravka Božić Bogović u članku "Južnobaranjsko društvo u matičnim knjigama 18. stoljeća" navodi kako su roditelji blizancima različitog spola u južnoj Baranji u 18. stoljeću, najradije davali već spomenuta imena, *Adamus* i *Eva*.⁴⁴

Grafikon 12. Spolna struktura krštenih blizanaca u trojki u župi Miholjac (1722. – 1800.)

U slučajevima krštenja trojki, ukupno je kršteno 8 dječaka (66,67 %) i 4 djevojčice (33,33 %). Samo u jednom slučaju krštenja trojki, svi su krštenici bili istog spola (dječaci), u ostala tri slučaja krštenici su bili različitog spola (u dva slučaja – dva dječaka i djevojčica te u jednom slučaju – dvije djevojčice i dječak).

Grafikon 13. Spolna struktura blizanaca u župi Miholjac (1722. – 1800.)

⁴⁴ Dubravka Božić Bogović, Južnobaranjsko društvo u matičnim knjigama 18. stoljeća, *Povijesni prilozi*, sv. 35, Zagreb 2016., str. 123.

Nezakonita djeca

U matičnim knjigama krštenih redovito je bilježeno ukoliko je kršteno dijete bilo nezakonito. Nezakonita djeca zabilježena su kao *illegitimus/illegitima* ili *spurius/spuria*. Za oca nezakonitog djeteta ponekad se pisala bilješka *ignoratur* (nepoznat).

Ukupno je zabilježeno 15 nezakonite djece, što čini 0,10 % svih krštenja. Od ukupno 15 krštenja nezakonite djece, kršteno je 8 dječaka (53,33 %) i 7 djevojčica (46,67 %). Što se tiče mjesečne raspodjele krštenja nezakonite djece, najviše je nezakonite djece kršteno u ožujku, njih 3 (20 %), po dvoje nezakonite djece kršteno je u veljači, lipnju, listopadu i studenom (po 13,33 %) te po jedno nezakonito dijete u siječnju, srpnju, rujnu i prosincu (po 6,67 %). Tijekom travnja, svibnja i kolovoza nije kršteno nijedno nezakonito dijete.

U jednom od petnaest slučajeva krštenja nezakonite djece (6,67 %) zapisan je i datum rođenja. Tako se navodi da je *Martinus* rođen i kršten istog dana, 2. studenog 1723. godine. Ime majke krštenika je *Maria*, a navodi se i njezino djevojačko prezime, *Carniola*. Mjesto podrijetla majke je Našice, a ime oca se ne navodi. Navodi se da je *Maria Carniola Vagabunxco da*.

U 9 slučajeva krštenja nezakonite djece (60 %) otac krštenika je nepoznat. Za njeđa se najčešće navodi da je *parens ignoratur*. Tako se u zapisu krštenja *Marie*, krštene 30. siječnja 1770. godine navodi da je njezina majka *Anna*, ali se ne navodi prezime, ime oca ni mjesto podrijetla krštenika. Za oca krštenika piše bilješka *parens ignoratur*. U zapisu krštenja *Josephusa*, krštenog 13. ožujka 1770. godine, čija je majka *Agatha*, ne navodi se ime oca, prezime ni mjesto, ali je zapisana bilješka kod majke da je *in Legitime matrimonio*.

U šest slučajeva krštenja nezakonite djece (40 %) ime oca krštenika je navedeno. Primjer toga je krštenje *Antoniusa Abbasa*, gdje su poznata oba roditelja, *Michael* i *Anna*, te mjesto podrijetla krštenika, Donji Miholjac. Uz to, napisana je bilješka da je *Anna uxor illegitima*, što ukazuje na život majke u konkubinatu. U zapisu krštenja *Mathaeusa*, 20. rujna 1735. godine u Donjem Miholjcu, zapisano je ime oca, *Michael*, te bilješka da je on vojnik, tj. da je na noćnoj straži u satniji Sv. Antuna i da je iz nepoznate obitelji. Na ovom krštenju ime majke nije zabilježeno, tj. izostavljeno je iz nekog razloga. Postoji mogućnost da je majka nepoznata ukoliko je dijete ostavila na nekom mjestu, primjerice, crkvenom pragu. Ovo je je jedan od 15 slučajeva krštenja nezakonite djece gdje je ime majke nepoznato (6,67 %).

U šest slučajeva krštenja nezakonite djece (40 %) prezime krštenika je poznato, s time da se jedno od tih šest prezimena (16,67 %) odnosi na majčino djevojačko prezime.⁴⁵

⁴⁵ Radi se o već navedenom slučaju krštenja *Martinusa*, sina *Marie Carniole* iz 1723. godine. HR-DA-OS-500, Donji Miholjac, 1722. – 1736., knjiga 333, signatura 235.

Tablica 9. Broj krštenja nezakonite djece po godinama u župi Miholjac u 18. stoljeću

Godina krštenja	Broj nezakonite djece
1723.	1
1735.	1
1751.	1
1762.	1
1764.	1
1765.	1
1766.	1
1768.	1
1770.	2
1777.	1
1792.	2
1795.	1
1799.	1
UKUPNO	15

Zaključak

Matične knjige predstavljaju jedan od temeljnih izvora za proučavanje povijesne demografije, odnosno povijesti stanovništva, prije pojave suvremenih popisa stanovništva. Važni izvori za povijesnu demografiju su starije matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih, a za Hrvatsku su to matične knjige prije 1785. godine, odnosno matične knjige prije provedbe prvog suvremenog popisa stanovništva. Pregled popisa najstarijih sačuvanih matičnih knjiga u Slavoniji otkriva da su se prvo počele voditi matične knjige krštenih, što otkriva hijerarhiju važnosti samih matičnih knjiga – matične knjige krštenih bile su najvažnije jer je krštenje, prema Katoličkoj crkvi, najvažniji i temeljni kršćanski sakrament. Zbog visoke smrtnosti djece u predmodernom razdoblju, u župi Miholjac u 18. stoljeću razvijena je praksa da se dijete krsti što prije, uglavnom u prvim danima nakon rođenja. Vrijeme krštenja stoga je ovisilo ponajviše o zdravstvenom stanju djeteta i strahu da dijete ne umre prije krštenja.

Promatrano po desetogodišnjim razdobljima, matične knjige donose podatke o porastu broja krštenja od 1731. do 1740., kada je broj krštenja bio najmanji, pa do razdoblja od 1761. do 1770., kada je broj krštenja bio najveći. U sljedećem desetogodišnjem razdoblju, od 1771. do 1780., broj krštenja bio je i dalje prilično visok. Od desetogodišnjeg razdoblja od 1781. do 1790. broj krštenja opada. Početni rast broja

krštenja u skladu je s porastom broja stanovnika, odnosno vjernika, što je vidljivo iz kanonskih vizitacija. Nakon oslobođenja Slavonije od Osmanlija, dolazi do procesa naseljavanja tih krajeva, stoga se uz povećanje broja stanovnika povećava i broj krštenja. Razlog pada broja krštenja od desetogodišnjeg razdoblja od 1781. do 1790. vezan je uz administrativno-teritorijalnu reorganizaciju župe Miholjac. Naime, 1782. godine od župe Miholjac se odvojio Sveti Đurađ kao posebna župa s filijalom Podgajci i na taj se način teritorij župe Miholjac smanjio. U skladu s time, smanjio se i broj stanovnika.

Što se tiče spolne strukture krštenika, rađanje i krštenje većeg broja muške djece prati glavne trendove karakteristične za istočnu, odnosno kontinentalnu Hrvatsku. Rađanje i krštenje više muške nego ženske djece karakteristična je pojava za ljudsku populaciju.

Iako je za tek ukupno 3,08 % krštenika zabilježen datum rođenja, može se pretpostaviti da je običaj bio krstiti dijete ubrzo nakon rođenja. Ako to pretpostavimo i za sve ostale slučajeve, može se zaključiti da se najveći broj začeca događao tijekom zime – tijekom prosinca i siječnja. To potvrđuje činjenicu da su društveno-religijske norme, poljoprivredni ciklusi velikih radova, klimatske prilike kao što su temperatura, razdoblja kiša, razdoblja duže danje svjetlosti, energetske čimbenici imali najveći utjecaj na brojnost začeca u određenom dijelu godine te na ritam života.

Analizom matičnih knjiga krštenih utvrđena su i prikazana do sada neistražena demografska obilježja donjomiholjačkog društva u 18. stoljeću. Ovo istraživanje otvara druga istraživačka pitanja donjomiholjačkog društva koja se mogu odnositi na proučavanje strukture obitelji ili na komparativna istraživanja koja bi ukazala na sličnosti i razlike stanovništva Donjeg Miholjca i nekih drugih područja u 18. stoljeću.

Monika Bereš

Parish Registers of the Baptised of Catholic Parish of Miholjac as a Source for History of Population of Donji Miholjac in the Eighteenth Century

Summary

The article deals with the analysis of the baptismal registers of the parish of Miholjac serving as the source for study of demographic history of the population of Donji Miholjac in the eighteenth century. The aim of the research is to establish and analyse demographic data recorded in the parish registers – annual and monthly distribution of baptisms, interval between birth and baptism, gender structure of the baptised, proportion of the twins, tripples and illegitimate children within the baptised. The article covers the period between 1722 and 1800. In the parish registers of the Miholjac Parish of the period are recorded 14.621 baptism in total. If the number of baptisms is studied on the level of decades, it may be seen that the number of baptisms continuously growth from the decade 1731-1740 to 1761-1770. The initial increase of the number of baptisms is in line with the general increase in the number of inhabitants, because the liberation of Slavonia from the Ottoman rule started the process of the immigration in that area. The reason for the decrease of the number of baptisms since 1781 is connected to the administrative and territorial division of the Miholjac Parish.

When the gender structure of the baptised is discussed, more male children is baptised, which follows the trends characteristic for continental Croatia and human population in general. Even though the date of the birth is recorded for only 3,08% of the baptism, it may be seen that there was the custom of baptising children quickly after the birth. If it is assumed that the same was usual also in other cases, it may be concluded that the greatest number of conceptions happened during the winter – in December and January. That confirms the fact that social and religious norms, cycles of great agricultural works, climatic conditions as temperature, periods of rains, periods of longer daily light and energetic factors had the greatest influence on the number of conceptions in the particular part of the year.

By the analysis of the parish registers of the baptised of the Catholic parish of Miholjac, hitherto non researched demographic characteristics of the population of Donji Miholjac in the eighteenth century have been determined and presented. The research opens other research questions regarding the history of Donji Miholjac such as issue of family structure or comparative research demonstrating similarities and dissimilarities of the population of Donji Miholjac to those of other areas in the eighteenth century.

Key words: historical demography, parish registers, parish Miholjac, population, baptism, the eighteenth century

